

JOK-Bladet

Medlemsblad för Järvafältets Ornitologiska Klubb **1:2019**

*Nya rön om fiskgju-
sen i Mälardalen*

Möt Bosse Nyberg!

*Vinterfågelplansch
att sätta upp*

*Svarthakedoppingen i
närbild - vår logo-pippi*

*Aktivitetstips för barn
och barnbarn*

+
*några nya pro-
grampunkter!*

Notiser, exkursionsrapporter, samt nyobsat sedan sist...

Järvafältets Ornitologiska Klubb (JOK)

Järvafältets Ornitologiska Klubb (JOK), bildades 1961 och har allt sedan dess haft till huvuduppgift att observera och värna om fågelfaunan på Järvafältet med omnejd. JOK bedriver idag en intensiv verksamhet på norra Järvafältet, med målsättningen att området skall innehålla en så art- och individrik fågelfauna som möjligt.

Då Järvafältet är utsatt för kraftig exploatering runt kanterna, utgör klubben den viktigaste garanten mot eventuella övertramp. Detta görs genom fortlöpande dialog med de ansvariga kommunerna, myndigheterna samt andra intressenter.

JOK är lokalförening i Stockholms Ornitologiska Förening (StOF), samt ansluten till Sveriges Ornitologiska Förening - BirdLife Sverige (SOF).

Medlemsavgiften är 100:-/kalenderår - pg 580 132-9. Klubben har cirka 500 medlemmar.

Läs mer om klubben på hemsidan där du kan hitta kontaktuppgifter för styrelse och andra viktiga funktioner.

www.jokhemsida.se

JOK-Bladet

Årgång 59 (grundad 1961)

Nr: 1/2019

ISSN: XXXX-XXXX

Utges med fyra nummer per år.

Upplaga: 600 exemplar.

Redaktör och grafisk form: Jorge Lintrup

Båtsman Nähls Gränd 4, 16347 Spånga

Tel: 070-641 60 40

Epost: jorgelintrup@gmail.com

Ansvarig utgivare: Ulf Svahn

Medverkan med material i tidningen sker helt på ideell basis.

Icke signerat innehåll ansvarar redaktionen för.

Facebook: "Fågelskådare på Järva"

Omslag: Svarthakedoppingar, foto (delförstoring): Hans Falklind, samt (baksidan) Anna Lyubutova.

Redaktionens ruta:

Svarta hål och tillbakahållen vrede

Jag har varit bosatt i Mora i Dalarna, i nästan 30 år. Pittoreskt, tycker en del, genuint svenskt, tycker andra... Jovisst, om man är lagt åt det hållet. Dock härskar där en stor lantlig inskränktethet som man sällan möter i storstaden. Man är sig själva väldigt nok. - Vi har det bra här i bygden, och ingen ska komma och ta det ifrån oss! Utbölingar gör sig icke några illusioner - gällande alla utsocknes och ibland även de som bor på andra sidan gärdet eller bygränsen... De största hatobjekten heter MYNDIGHETER, särskilt

de som verkar i Stockholm. DE ska inte komma och bestämma vad VI ska göra!

Så nu finns det inga vargar kvar i Dalarna snart. Bara ett svart hål!

Tjuvjägarna har med sofistikerade metoder sakta men säkert utrotat vargen, från Klarälven och fram till Hälsingegränsen. Inte ett enda vargrevir i det som från början var kärnområdet för vargens utbredning i Skandinavien!

OK, men vad har det med fågelskådning att göra, frågar sig vän av ordning...?

Jo, för om vi inte reagerar mot den avskyvärda tjuvjakten på varg, så har vi omyndigförklarat oss själva gällande all annan jakt på vilda djur i vårt land, och är oförmögna att agera mot de som hotar också fågelfaunan! Vi är naturvänner och därmed medvetna om att hela naturen hör ihop och måste skyddas i sin helhet. Vi kan inte överlåta viktiga delar av naturvården åt människor som vill utplåna delar av den!

Och varför blandar jag in människors inskränktethet i vargfrågan?

Jo, därför att vargfrågan egentligen bara handlar om politik! Den handlar INTE om att jägare förlorar hundar under jakten. För i så fall skulle jägarna hata vildsvin och bilar ännu mer än vargar. Det handlar egentligen INTE om att vargen konkurrerar om älgarna. För i så fall skulle nog jägarna ha räknat ut att älgbeståndet gynnas av att jagas av varg. Det handlar bara om ren politik, och kan jämföras med Sverigedemokraternas snabba framväxt, eller president Trumps uppdykande i amerikansk politik, eller Brexit i Storbritannien. Man vill helt enkelt sätta åt etablissemangen en gång för alla!

Om jag nu ger jägarna och jägarorganisationerna en ordentlig känga, som inte tar tydligt avstånd från tjuvjakten på varg, så ska jag också ge en nästan lika stor känga åt NATURSKYDDSFÖRENINGEN, som med sina 225 000 medlemmar inte vågar sätta hårt mot hårt mot tjuvjakten och jägarorganisationer för att de är rädda för att medlemmar ska hoppa av. Fegt! Kanske JAG ska hoppa av för att de inte agerar tillräckligt stark? ☒

Felaktigt om JOK-Bladets historia:

I de senaste numren av JOK-Bladet har vi angett både årgångsnummer och vilket år bladet grundades. Tyvärr är båda felaktiga. När jag gick igenom Olles redaktionslåda som jag fått överta som redaktör, återfann jag det första (spritstencilerade) numret av Järvafältets Fågelblad, som tidningen hette från början, och det var från 1961. Tidningen är således ett år äldre än de uppgifter som återgavs i JOK-Bladet 4:2014, där tidningens historia återberättas, och fyller därmed 58 år i år (=årgång 59).

Det är emellertid inte den första gången felaktigheter angetts i medlemsbladet. I ett nummer av bladet från år 1976, skriver man årgång 12 (egentligen årgång 16), och i följande nummer således årgång 13 (egentligen årgång 17). Det är dock lätt att bli förvirrad när det gäller årgångar, då åldern på tidskriften släpar efter med ett år, eftersom det måste ha gått ett år innan den fyller det året och alltså fyller ett år årgång två. Ungefär som med fåglarna, som är 1K hela första kalenderåret, och fyller ett år först när de är 2K. Och då det finns fysiska bevis över att JOK-Bladet grundades 1961 är det alltså helt säkert att medlemsbladet befinner sig i den 59:de årgången. Eller...(?!) ☒

Att bygga en tidning:

JOK-Bladet övergår i år från att ha skickats ut tre gånger per år (ettan och tvåan kom ut samtidigt på våren) till att skickas ut FYRA gånger per år. Detta är ett krav för att få vara posttidning. Det här numret beräknas komma ut i mitten av april, och nummer två vill jag vara klar med kring midsommar. Sedan räknar jag med att komma ut med ett tredje nummer i september och ett i december. Det ger mig tillräcklig tid till att samla in material (text och foton) för att fylla JOK-Bladet med intressant innehåll. ☒

Tack för ordet! JORGE "JOLLE" LINTRUP, REDAKTÖR

Fotografierna och texterna i JOK-Bladet...

...är samtliga inlämnade på ideell basis utan att någon ersättning utgått, och är därför enormt viktiga bidrag till naturskyddet i vårt område och på annat håll.

Stort tack till alla som bidragit!

Foto: Ulf Svahn

Min vän koltrasten

Hur många är vi inte som tycker om att mata våra vänner på vintrarna. Jag har tyvärr tvingats lägga ned tillfälligt på grund av intresset från grannskapetets gnagare av större format men jag kommer igen när jag har hittat en praktisk lösning på problemet. Trots det har jag inte lagt ned min matning av områdets trastar genom att lägga ut färska äpplen. Det är lika kul varje gång att se hur de attackerar äppelhalvorna med halvt öppen näbb som de skär ut perfekta bitar med. En bit fram på dagen återstår endast ett skal och kärnhuset i mitten. Något som tas om hand av exempelvis skatorna.

Man brukar diskutera fåglars intelligens och lyfta fram de kloka kråkfåglarna som exempel. Genom att använda föda som lockbete kan man få dem att lära sig båda det ena och det andra. Men hur många exempel finns det på fåglar som lär människor något? Kanske inte förrän nu då vi kan peka på min vän koltrasten som har lärt mig lite vett och etikett kring hur man matar sina vänner.

Vid vinterns början fanns det som vanligt ett antal koltrastar kring trädgården som kom fram och åt av de äpplen jag la ut. Så småningom utkristalliserade sig en ung koltrast, förmodligen en hona, som var tydligt attraherad av mina frukostäpplen. I takt med att snön och kylan kom ökade intresset och hon kände tydligt igen mig och blev djärvare och djärvare. När jag gick ut i mörkret för att hämta morgontidningen satt hon troget och lockade på mig. Närmare och närmare och till slut så nära att jag skulle kunna ta på henne när jag gick förbi. Om jag då inte hade skött mig ordentligt och haft med mig äpplet vid första tillfället blev hon mer påtaglig i sin konversation nästa gång jag gick ut genom dörren. Inlärningsprocessen gav att jag prioriterade att ta med mig äpplet vid första tillfället för att slippa att bli utskälld vid andra tillfället. Tydligast blev uppfostringen av mig som koltrastuppfödare när jag helt sonika inte kunde lägga ut äpplen på grund av en resa. När jag sedan morgonen efter kom ut var hon så upprörd över mitt negligierande av hennes behov att hon ivrigt lockande flög fram och tillbaka framför mig när jag steg ut på morgonen. Efter den lektionen fick jag klart för mig att det gäller att leva upp till sina vänners behov. Koltrasten fick sitt äpple varje dag till töandet gjorde att hon fick nya intressen. ☒

ULF SVAHN

Södra och norra Järvafälten?

Ibland kan man få för sig att det finns två Järvafält. Det norra och det södra. Så är naturligtvis inte fallet och vi har all anledning från såväl klubbens som alla våra medlemmars sida att inte fastna vare sig i den ena eller den andra sidan. Järvafältets betydelse för det gröna i Storstockholm kan faktiskt inte överskattas. Det är en kil som av grön mer eller mindre påverkad natur sträcker sig från den norra delen av Sverige ända in i Stockholms centrum. Jag är ingen utbildad biolog men jag vågar ändå påstå att Järvafältet har en viktig roll att spela i nationalstadsparken. Nationalstadsparken går från där Djurgården möter vattnet, inkluderande Fjäderholmarna, förbi Hjorthagen och upp över Norra Djurgården, Bergshamra och ända upp till Silverdal. Men därefter går den tillbaka ned till Norrtull längs med motorvägen. Den enda vägen för djur och natur att sprida sig och ha ett utbyte är via Järvafältet. Vi har en trång midja som dessutom korsas av Kymlingelänken. Den är byggd på pelare i hög grad vilket underlättar spridandet under men det är ett område som måste bevakas så att det inte byggs igen. I norr har vi utbyggnaden av Barkarby som när det är klart kommer att bilda en ny midja. Glädjande nog har Igelbäcken blivit naturreservat över Barkarby flygfält vilket underlättar. De fina oaserna Råstasjön och Lötsjön ligger lite som en grön återvändsgränd ner mot Sundbyberg och Solna men är viktiga ur flera aspekter och närheten fågelvägen till den västra delen av nationalstadsparken har betydelse. Södra Järvafältet bjuder på mycket godsaker och har dessutom blockat fram en del rariteter. Vem minns inte svarthakade buskskvättan som dök upp förra året. Hornuggla och slaguggla har också rosat marknaden. Förra året kom södra delen upp i 144 arter vilket är lite lägre än norra som stannade på 188. Det är dags att lägga lite mer tid på södra. Det är inte alls säkert att det behöver vara så mycket lägre aktivitet där utan att svaret mer står att finna i den bevakning som norra delen får. Det är mycket glädjande att vi från föreningens sida har fått en vårexkursion runt Råstasjön med ingen mindre än Hasse Ivarsson. Det ska bli mer av den varan framöver. ☒

ULF SVAHN

Vi vill kommunicera via email!

Från klubbens och styrelsens sida vill vi ha en låg medlemsavgift så att inte avgiften ska avskräcka för medlemskap. Vår största kostnad idag är kostnaden för kommunikationen med medlemmarna. Varje utskick kostar som vanligt brevporto vilket gör att vi tvingas vara sparsamma med kommunikationen ut till er medlemmar. Vi använder naturligtvis vår hemsida och även facebookgruppen, men vi skulle vilja kommunicera mer utan att det kostar något och då är mejl utmärkt. Vi kan lätt ta ut hela eller delar av vårt medlemsregister och kommunicera utan att det kostar något. Vi har idag mejladress till ungefär hälften av våra medlemmar. Ni som vill skicka in er mejladress till oss kan göra det till

ulf.svahn@gmail.com

Kyrkhamn - nytt reser- vat i Lövsta...

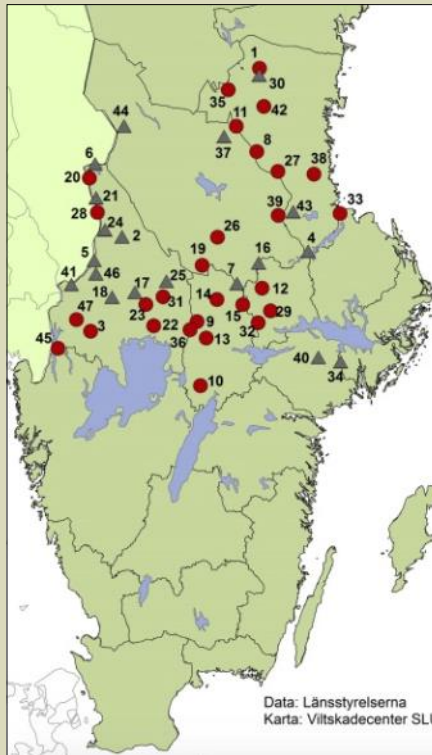
Ett nytt naturreservat uppstår i närområdet runt Järvafältet under våren. Det gäller Kyrkhamn och delar av Lövsta, som ligger i Stockholms stads allra västligaste punkt, strax norr om den gamla Lövsta-tippen och omfattande själva soptippen som nu är "sanerad" och övertäckt och utgör ett stort böljande gärde till fromma för hästtjejerna i Riddersvik. Reservatet ligger an mot Görvälns naturreservat i Järfälla. Platsen anses vara Stockholms tystaste plats. ☒

Staten och Sveaskog...

Statliga SVEASKOG fortsätter att hugga ner naturskogar i Norrland. Det senaste exemplet är avverkningsanmälningar på sammanlagt 109,9 hektar i skogen på berget Njuöni-esvarrie i Sorsele kommun. Behöver man verkligen avverka hittills oavverkade naturskogar (alltså skogar som undgått modernt skogsbruk, men som avverkats selektivt vid dimensionsavverkningarna under 1800-talet och första hälften av 1900-talet)? Och är det det svenska folkets uppriktiga önskan att man skövlar de sista naturskogarna i landet? Sveaskog, som ägs av oss alla, borde beläggas med ett moratorium, enligt redaktörens åsikt. Man borde helt enkelt tvingas att avsätta alla de återstående naturskogarna som naturreservat! Och det utan att de får någon "kompensation", eftersom skogarna faktiskt är vår gemensamma egendom! [Efter protester från bl.a. BirdLife Sverige har Sveaskog beslutat att skjuta upp avverkningen med minst ett år. Vilket dock inte hindrat dem att fortsätta sin skövling av värdefulla naturskogar i bl a Ore Skogsrike] (Källa: Natursidan.se) ☒

Södra Järvafältet fortsätter att krympa...

Vid årsskiftet klubbade Stockholms kommunfullmäktige igenom förslaget om att anlägga en begravningsplats runt Granholmstoppen nära Hästa gård inne på södra Järvafältet. De visioner man presenterade tydliggjorde att man vill skapa en anläggning i stil med Skogskyrkogården på platsen. Vidsträckt, och med rum för områdets alla olika religioners behov. Man kan tycka att, även om det är en sympatisk tanke att ge rum åt alla, så görs det på bekostnad av naturen på Järvafältet - som vanligt. Första etappen ska färdigställas 2023 och kommer att kosta 330 miljoner kronor. När etapp 2 är klar, kommer begravningsplatsen innehålla plats för 20 000 gravar. (Källa: Spånga Tidning) ☒

Det "svarta hålet" över Dalarna...

Som nämnts i redaktionsrutan, har en intensiv tjuvjakt resulterat i att det numera inte finns ett enda aktivt vargrevir över de centrala delarna av Dalarna. Så här ser det ut enligt ViltskadecenterSLU. Bedrövligt! ☒

Jägareförbundet vill minska vargstammen

I februari beslutade förbundsstyrelsen för Svenska Jägareförbundet vad förbundet tycker och vad organisationen har som mål för vargstammen.

– Det ska inte finnas några tveksamheter vad förbundet vill och jobbar mot. Vargstammen ska innehålla så få djur som möjligt, maximalt 150 individer, säger kommunikationschefen Magnus Rydholm. Det kanske ska tolkas som att vargarna helst ska bort helt och hållet, anser red, och ser en koppling till det allt rårare och omänskligare politiska klimatet som råder i världen nu, där man inte längre generas över att framstå som kompromisslös och avhumaniserad. Kanske lite av uppochnedvända världen, menar red, då Jägareförbundet med lite drygt 150 000 medlemmar tror sig ha vetorätt över naturen - som uppenbarligen måste anpassas till vad DE anser vara bra för deras jakt. Tillsammans med Jägarnas riksförbund, har man sammanlagt 190 000 medlemmar, att jämföra med t.ex. Naturskyddsföreningens 230 000 och BirdLife Sveriges 11 000 medlemmar, vilka inte har tillstymmelsen så mycket att säga till om i naturvårdsfrågor. ☒

Byggstart för T-bana

Den 4 mars hade Region Stockholm stor invigning och byggstart för T-banan till Barkarbystaden och Barkarby. Man hade ianspråktagit den gamla bergshangaren vid flygplatsen nära 30-meterskärret och spelade upp låtsassprängningar i bergrummet. Alla politiker och höga chefer hade klätt ut sig till byggarbetare, och höll tal på tal på tal. Det mest positiva med händelsen är att vi kommer närmare det datum då Igelbäck-en ska få flyta fritt hela sträckan mellan Säbysjön och Ulriksdal. ☒

Sly- och vassröjning

klart vid Säby strandäng med vassöar, och vid Olles torn, och halvvägs klart vid Igelbäckshagarna. Det har gått riktigt bra nu när vi fått till bra skötselnivå genom idogt arbete. Nu blir det en kortare paus innan vi fortsätter vecka tio med resten av Igelbäckshagarna och därefter Finnängen. [Katarina Ekestubbe, februari 2019] ☒

Processen med att för- vandla JOK-bladet till en posttidning...

JOK har nu genomfört en rätt lång process för att få JOK-Bladet till en regelrätt posttidning. Vad innebär nu detta? Fördelen ed posttidning är att portokostnaderna för tidningsutskick reduceras väsentligt. Från att ha bränt dubbelt brevporto för varje utskick, kan vi nu skicka ut tidningen till alla för kanske en fjärdedel av priset. Det är emellertid en ganska byråkratisk process att få till en posttidning. Först måste man ansöka om att få utgivningsbevis hos Patent- och registreringsverket, vilket tar tid och kräver en hel del formalia. Utgivaren måste bevisa att han existerar, vilket kräver både personbevis och ett papper

från överförmyndaren om att denne är tillräknelig. Man kräver organisationsnummer från föreningen, samt årsmötesprotokoll med namn på firmatecknare, som även de ska skriva under ansökan. Sedan ska allting manglas i PRV några veckor, med eventuella kompletteringar... Och till slut får man ett litet "diplom" på posten. Bladet är nu officiellt utgivningsbevisat och kan ansöka om att få bli posttidning.

Nu börjar emellertid processen med att ansöka om saken hos PostNord. Ny blankett med underskrifter, utgivningsbevis, försäkran om momsbefrielse, samt ett ex av tidsskriften, så att de vet att den finns... Blanketterna är inte alltid lättbegripliga. Fälten som ska fyllas i heter lite olika hos de olika parterna. Det blir mycket gnuggande av hjärncellerna. Nu kan vi kalla oss för "periodisk tidskrift". För det krävs dock att man har en utgivning på minst fyra utskick per år. Nästa steg är att få tidskriften registrerad med ett ISSN-nummer. Det kan liknas vid ett registreringsnummer på bilen, unikt för varje tidskrift. Då kan vi äntligen betrakta oss som vuxna! ☒

Runorna rengörs

Den 29 mars påbörjades jobbet med att rengöra runristningen vid Säby gård som vi uppmärksammade i förra numret av JB. Enligt Katarina Ekestubbe, kommunekolog i Järfälla, så har de legat på om det i flera år. Vilket som än var avgörande så är det på tiden, för det var trettio år sedan något gjordes senast. Redaktionen applåderar! ☒

En och annan ny skylt

kommer upp på Järvafältet också... Här ses den nya skylten som berättar om torpet Nysved vid den norra ändan av Säbysjön. Järfälla Hembygdsförening har signerat och kommunen har sannolikt stått för fiolerna. (Foto: Mats Weiland) ☒

Det ska böjas i tid - det som krokigt ska bli...

Erica Lintrup, nyligen inflyttad till Stockholm och nybliven medlem i JOK, samt äldsta dotter till red, är högsta ansvariga för projektet "SM i fågelholk" som gick av stapeln i slutet på mars. Den snyggaste holken av 544 deltagande utsågs under Trädgårdsmässan i Stockholm, efter att över 15 000 personer röstat på sina respektive favoriter. Tävlningen, som arrangeras av Naturskyddsföreningen, engagerar både kreti och pleti, och kan vara en rolig ingång till fågel-skådning om man hanterar den på rätt sätt. På bilden ovan ses redaktören i yngre och smalare dagar, tillsammans med dotter Erica, tre år, och en infångad pärluggla redo för ringmärkning. ☒

Vinnaren av SM i fågelholk 2019 av klass te 16B Oscars-gymnasiet, Oskarshamn.

Hjälp till!

Frivilliga krafter som hjälper till med klubbens verksamhet är hjärtligt välkomna! Anmäl intresse till någon i styrelsen så ser vi till att du blir sysselsatt.

Bjarne Hallman

Tio år sedan...

Under vintern, närmare bestämt den 3 januari, passerades tioårsminnet av den sensationella upptäckten av **gulbrynad sparv** (*Emberiza chrysophrys*) vid matningen nära 30-meterskärret vid Säbysjön. Det mest anmärkningsvärda med fyndet var den exempelösa anstormningen av fågel-skådare som dök upp på plats efter att pippin artbestämts. Flera hundra skådare dök upp redan första dagen för att kryssa den rara fågeln, som dock inte lät sig avskräckas och stannade i flera dagar. Galenskapen finns dock kvar, senast manifesterat i Skutskär, där ett otal skådare stod i kö i julas, för från familjen Öhmans köksfönster få kryssa en **rostsparv** (*Emberiza buchanani*) som förflugit sig från östra Medelhavsområdet. ☒

Klubbstyrelsen

Ordförande: Ulf Svahn
Sekreterare: Ulf Franzén
Kassör: Björn Wester
Redaktör: Jojje Lintrup
Ledamot: Elisabeth Eklund
Ledamot: Bengt Sundberg
Ledamot: Johan Wallin

För kontaktuppgifter se hemsidan www.jokhemsida.se
Doppingdekalen säljs av:
Mats Weiland, Karin Callmer,
Tommy Carlsson, Bengt Sundberg
och Jojje Lintrup

Bosse var JOK-ordförande i ett kvarts sekel...

Porträttet: Bosse Nyberg

Bosse Nyberg var klubbens ordförande från 1971, då klubben fyllde tio år, och i cirka 25 år (han minns inte så noga)... Vi sitter i Säby Gårds Café och mumsar på hembakt bulle och en kopp té en vardag då det inte är så många som trängs där, och försöker framkalla lite minnen att berättas om.

- *Tja, vi kan väl börja från början, föreslår jag. Varifrån till exempel, det är alltid lite spännande...*

- Pappa var anställd på Stockholms slott, så jag är född i Gamla Stan, och följaktligen i Kungliga Hovförsamlingen (alla anställda var skrivna i hovförsamlingen oavsett om man var hovmarskalk eller snickare). Vi bodde mitt emot slottet, där Finska församlingen numera har sina lokaler, nära det så kallade "Lilla Bollhuset".

- Mitt naturintresse väcktes ganska tidigt, då det förhöll sig så att min mor var sjuk och låg på Mörby lasarett (numera Danderyds sjukhus). Jag tyckte att det var jättetråkigt att hälsa på mor där på sjukhuset, så morsan lämpade av mig vid Naturhistoriska riksmuseet, som låg längs vägen, där jag lufade runt och kollade på alla samlingar och uppstoppade djur.

- Det blev många timmar bland glasmontrarna som var fullproppade med djur och fåglar från världens alla hörn...

- Annars var det idrotten som fängade mitt intresse när jag var barn. Handboll och fotboll var favoriterna.

Vid 20-årsåldern började Bosse titta på fåglar ute i naturen, gärna i Lill-Jansskogen, men det dröjde länge innan han blev med kikare.

- Det var dyra grejer dåför tiden, inget för en fattig student.

1960, vid 24 års ålder, flyttade Bosse till

Solna där han fick en ny kompis som var fågelskådare.

- Det var kompisen som föreslog att vi skulle hänga med på en StOF-resa, och sedan blev det flera resor. På en av dem träffade jag Bernt Farneby som var med i JOK, och det resulterade i att jag gick med som medlem där 1963.

- Jag är medlem nummer 54, fortsätter han med ett stort leende.

Sala Södra

En av de första resorna med JOK var till *Sala Södra*, som var ett område i Nedre Dalälvsområdet, närmare bestämt där de fyra länen Dalarna, Västmanland, Gävleborg och Uppsala möts, som nu heter *Färnebofjärdens Nationalpark*. Dåför tiden var det en s.k. kronopark som ägdes av Domänverket. JOK, med Stickan Holmstedt, Robban Franzén och Fritte Fridzén i spetsen, tog initiativ till att inventera det 10 000 hektar stora området, som visade sig vara en riktig naturpärla. Efter många års kämpande bildades till slut en nationalpark 1998.

- Bernt var också en av entusiasterna, och jag minns att vi bodde hemma hos en skogshuggare som hette Henrik Johansson som var förbaskat kul och en riktigt duktig fågelkännare. Ett starkt minne som sitter kvar är från då vi hade turen att samtidigt få höra *dvärgbeckasinens* spel - som låter som en galopperande häst, och *enkelbeckasinens* spel, som låter som en get eller en gnäggande häst. Det sistnämnda framkommer av det gamla folkliga namnet på enkelbeckasinen, nämligen horsgök (av det ålderdomliga svenska namnet hårs, som ännu används i dagens engelska).

- Vildmarksljuden var fantastiska därute, och jag är jätteglad att mycket av

det vi upplevde fortfarande kan upplevas i nationalparken. Vitryggen har dock fått stora problem och behöver få lite konstgjord andning just nu, med utplantering av individer från andra sidan Östersjön...

- Jag träffade många likasinnade i JOK, Hasse Andersson, som blev en personlig vän och reskamrat. Vi delade ett speciellt öde som knöt oss samman, nämligen att vi var båda ensamstående pappor. Något väldigt ovanligt på den tiden. Till vännerna hörde också Rulle, som gick bort i somras, Uggugg (Örjan Holm), Ingmar Holmåsen, m.fl. ...

- År 1968 sadlade jag om och började läsa in gymnasiet och fortsatte sedan med universitetsstudier. I början på 70-talet blev jag färdig biolog. Hur jag hann med att läsa in allt, bilda en ny familj och dessutom vara ordförande för JOK, är en gåta, men det gick tydligen.

Ordförande

- Det var Robban som kom och frågade... Jag hade suttit i styrelsen i några år, och Robban var på väg bort från Stockholm.

- JOK var lite av en kompisförening då, ett slags nätverk för unga entusiaster som ville verka för naturen och dessutom inte var främmande för äventyr både i norr och söder. Vi reste mycket och engagerade oss i dåtidens kamp mot de allt starkare krafterna som ville konsumera älvar, fjäll, skogar och sjöar i "civilisationens" namn.

- Varje fredag drog vi ut på äventyr. Till Bjärka-Säby, där vi skådade mellanspett och vitrygg, Tåkern, Sjaunja... Det var skidåkning och faunavård. Ronny Carlsson var drivande i "Rädda Kaitum", en av striderna för att de återstående fritt rinnande älvarna i Norrland inte skulle bebyggas med kraftverk och reservoarer

Öland 15-19 maj 2019 med Stig Holmstedt

Kan man som fågelskådare missa Öland i maj? Svaret är ett blankt nej och bästa resan gör man förstås genom JOK. Tiden är vald med tanke på oftast optimalt inflöde av rariteter samt på att sena arter som sommargylling och höksångare har anlänt.

Resan kostar ca 1500 kr inkl. fyra middagar. Exkursjonsledare är Stig Holmstedt och Gustav Knall. Du anmäler dig till stig.holmstedt@gmail.com, senast tisdagen den 30 april. Ange då ditt mobilnummer och om du kan ta med bil! Anmälningsavgiften, 800 kr, skall vara inbetald på JOKs postgirokonto 58 01 32 – 9 senast en vecka efter anmälan. Obs Gruppen är begränsad till sju personer. ☒

Kvällsvandringar

7/5, 17/5, 21/5 och 4/6

De alltmer välbesökta vandringarna kring Säbysjön fortsätter. Ingen föranmälan behövs, men kolla alltid anslagstavlan på JOK: s hemsida innan ifall något speciellt inträffar. Vi samlas som vanligt på P-platsen vid Säby gård närmast Jakobsberg kl 18:30. Ledare Ulf Svahn eller Johan Wallin. Lugnt tempo utlovas, och man kan avsluta när man vill. Anpassa klädsel och för er som vill, ta med fika. ☒

OBS! Innan du skyndar dig iväg till något av våra arrangemang, vänligen kontrollera på hemsidans anslagstavla, eller på vår Facebooksida först. Det händer nämligen att vi tvingas ändra tid eller datum på grund av olika omständigheter - t.ex. dåligt väder eller sjukdom.

(Notera reglerna för JOK:s arrangemang, som återfinns på hemsidan!)

överallt. Vindelälven var väl den mest kända konflikten...

När jag frågar om klubben hade någon särskild inriktning under hans ordförandeskap, svarar han lite svävande.

- Tja, vi körde på som vi alltid hade gjort. Det var exkursionerna och resorna som var våra aktiviteter, och kärnverksamheten bestod just av att vara tillsammans och bibehålla kamratskapet, och kolla på fåglar. Det var det som var det roligaste.

- Formalian har aldrig varit min starka sida. Vi slog hastighetsrekord i årsmöte minns jag, för alla väntade bara på att föredraget skulle börja...

I slutet på 70-talet expanderade radien för skådarresorna. Många reste till avlägsna länder, och så gjorde även Bosse.

- Jag var i Kenya med Lasse Imby, USA och Island flera gånger med familjen, Indien med JOK (Stickan), Slovakien, Spanien, Alaska, Varangerhalvön, Costa Rica, och många andra platser... Mycket tack vare att frugan var i resebranschen och dessutom väldigt förstående.

Vid sidan av fågelskådningen var det familjelivet som var det viktiga i livet.

Äldsta sonen har hus i Åminne på Gotland, så det blev många resor dit, också för att titta på fåglar och studera orkidéer.

Till vardags jobbade Bosse som lärare fram till sin pension för över femton år sedan. Skolor i Farsta och Kista, ämnen var förstås biologi, kemi, matte och fysik.

- Det blev lite segt mot slutet av ordförandeperioden, så till slut tröttnade jag och klev av tåget. Det blev vice ordföranden Stickan Holmstedt som tog över klubban.

- Jag har inte varit på Öland sedan kompisen Hasse Andersson dog. Vi kallades för bröderna Hemingway.

Nuförtiden blir det utflykter när lusten faller på. Från hemmet i Huvudsta har han inte långt till Råstasjön, men med bilens hjälp blir det gärna turer till Hjälstaviken, Fysingen, Tullgarn, Sandemar, Tyresö och de andra lokalerna här omkring. Gotland så klart!

- Man är ju fortfarande still going strong, fast man fyllt 83 år! ☒

INTERVJU OCH FOTO: JOJJE LINTRUP

Nyobsat perioden dec-mars:

Älgar vid Säbysjön

Den 19 december blev särskilt spännande på Järvafältet. Vid middagstid uppenbarade sig en lite flock älgar strax norr om 30-meterskärrrets observationsplats. Det rörde sig om två älgkor samt tre kalvar - en hona och två hanar (varav en var betydligt större och sannolikt född tidigare än de andra*), som smög omkring i vasskanten vid Säbysjön. Gubbarna vid obsplatsen gjorde nästan vågen i en i övrigt fågelfattig och gråmulen dag. Efter en stund försvann älgarna in mellan ÄLGkärrstippen och Säbysjön i riktning mot norr. Ännu i slutet på februari kunde spår efter älgkor och kalvar konstateras i snön vid spången i Barsällpasset. Och Nils Eng, som håller sig framme för det mesta, fångade slutligen älgarna på bild när de den 22 mars observerades vid Stubbryan NV om Rocksta. [*Älgar har en utdragen brunst och kor som inte hinner bli betäckta på en gång föder sina kalvar betydligt senare än de kor som fått para sig i början på perioden.] ☒

Samma dag...

...alltså den 19 december, kunde Anders Eriksson konstatera vargsår strax nordväst om Översjön på norra Järvafältet. Efter jämförelse av foton som togs på den aktuella vargen, kunde konstateras att det var en annan varg än den som sågs i våras vid Bög, och som påstås ha blivit överkörd av ett tåg. Vargen dröjde kvar i området några dagar, och kan vara samma individ som senare sågs i södra Storstockholm i början på januari. ☒

Sparvuggla vid Branten

En sparvuggla upptäcktes av Bo Hallman i närheten av Barsällkorsningen den 25 januari. Den visade upp sig vid ett flertal tillfällen och gjorde bl.a. deltagarna i Benkes fågelvandring den 27 januari ofantligt lyckliga. Nils Eng höll sig som vanligt framme och kunde fånga den lilla ugglan på bild. I slutet av februari började sparvugglan att vissla i och kring Barsällpasset, i takt med kattugglan vid Djupan, och då det finns några sparvuggleholkar uppsatta alldeles i närheten, hoppas vi på häckning i någon av dessa. Visserligen visslade ugglan bara under en begränsad tid - vad vi vet, men dels kan den ha hittat en partner relativt snabbt och påbörjat häckning, eller så har vi själva missat att vara där då den visslade. ☒

Nils Eng

Uven kvar i trakten...

Berguven som dök upp i Barkabystaden i november höll sig kvar hela vintern igemot. Mest ropade den från sin favoritplats, PEAB:s byggkran inne i Barkabystaden. Men den tog sig ofta ut i grannskapet och prövade att hoa från olika platser, allt ifrån Rinkeby (där Mattias Järvinen åter lyckades fota den mitt i natten), till Ursvik och Ravalenområdet. Tyvärr verkar det ha varit utan resultat, för så vitt vi vet har han aldrig fått något svar. ☒

Råsta-Ralle borta...

Den sista vattenrallen i Råstasjön, tillika omslagspippi i förra JOK-Bladet, försvann efter den torra och heta sommaren som drabbade oss i fjol. Nya rallar dyker säkert upp under säsongen, men det torde ta lång tid att få dem att förstå att leverpastej är det godaste som finns... ☒

Fjällvråk på flygfältet

En fjällvråk uppehöll sig på och omkring det f.d. flygfältet under vintern. Kanske är det samma individ som övervintrade förra året? Möjligheten är ganska stor. ☒

Vinterhämpingar

Flygfältet och de öppna fälten i närheten av Järfälla kyrka är tillhåll för vinterhämpingar varje vinter. Så också i år då ett tjugotal mest höll till kring kyrkdammen - som är en del av Bällstaån/Spångaån som för närvarande misshandlas å det grövsta. Frågan är om de lämnar något kvar av själva ån uppströms Bromsten...? ☒

Mattias Järvinen

Lars-Erik Sarasniemi

Familjeaktiviteter med barn...

En åldrande medlemskader med gubbar som hängt med sedan klubben var ung resulterar i att vi på lite längre sikt inte har så många medlemmar kvar.

Det är ju den slutsats man tyvärr måste ta, och detta kallas formellt ett demografiskt överslag. Åtgärder måste sättas in för att säkra klubbens fortlevnad, lika säkert som att man måste avla barn för att inte slakten ska dö ut.

Frågan man då ställer är: Hur gör vi för att fånga de yngres intresse?

Ska vi bedriva barnverksamhet? Kanske ta över mulleskolan? Klä ut oss till troll och ta upp konkurrensen med mobiltelefoner och läsplattor?

Vi vet inte!

JOK-Bladet kontaktades av medlemmen **Ingrid Stenman**, som hade en hel rad med idéer om aktiviteter som man kan göra med barn eller barnbarn. Också ordförande **Ulf**, som snart ska gå i pension, tänkte ta upp träden och besöka skolor och sånt...

I senaste numret av "Fisten" (Fåglar i Stockholmstrakten som ges ut av StOF - Stockholms Ornitologiska Förening) ägnar man flera sidor åt barnaktiviteter.

Så ämnet engagerar.

Samtidigt är vi väl medvetna om att barn eller ungdomar knappast kommer att stanna till vid 30-meterskärret för att be någon av

herrarna där om lov att kika i deras tub...

Det vore helt mirakulöst!

Så vad göra?

Vår nye medlem och tillika göktyteguru **Erik Arbinger**, bosatt i Mariefred, tog saken i egna händer... Det är han vi ser på fotografiet här ovan tillsammans med en massa smågluttar.

En jättekul övning! Ställ rätt fågelfoto framför rätt fågelholk! Och sen kan man berätta varför olika fåglar nyttjar olika holkar och betar sig olika.

Tar man sig lite tid, kan man börja snickra någon lämplig holk och sätta upp den i naturen. Då kan man få hålla på en hel vinter om man har tillgång till en snickarverkstad. Det funkade på mig när jag gick i skolan, så varför inte nu?

När jag sedan blev äldre lät jag mina egna barn klappa uggleungar. Tyvärr funkade knepet bara på en av ungarna, för den andra var rädd för flugor.

Det som verkligen funkade var **Fältbiologerna** i min generation! Jag var en av de få som aldrig var med i den fantastiska organisationen, som uppfostrade tusentals amatörbiologer, och som också varit livmoder åt alla numera medelålders och pensionerade yrkespersoner som varit kärnan i Naturvårdssverige.

Så jag tror man får satsa brett för att få något bra resultat. Familjeaktiviteter för yngre barn - för att kanske överlåta åt fältisarna att ta hand om ungdomar i tonå-

ren. De vill väl knappast umgås med vuxna ledare - och har aldrig velat...

Sedan finns det väl ett antal nypensionärer som äntligen får lite tid att ägna sig åt att kika på fåglar, eller de som måste ha någonting att göra nu, när man inte får gå till jobbet längre... Det är de som fyllt på medlemsantalet hittills som det ser ut. Och vi är verkligen inte kattskit, må man väl påstå.

OK, så JOK-Bladet tar upp handsken. I och med detta, så satsar vi på att då och då beskriva aktiviteter som man kan göra tillsammans med barn, och vi börjar i detta nummer. **På nästa uppslag** återfinns affischen *Vinterfåglar vid matningen*, som är en mindre version av den plansch som sitter vid våra vintermatningar. Den kan man peta ur tidningen i höst, när tidningen har blivit gammal, och sätta upp vid något fönster som vetter mot den egna matningen. Mycket praktiskt för alla som inte redan vet vilka fåglar som kommer på besök. Och på sidan 12 fortsätter vi under temat familjeaktiviteter tillsammans med barn. ☒ JOJE LINTRUP

Ta kontakt!

Ulf Svahn eller Ingrid Stenman tar gärna emot både förslag om och hjälp med familjeaktiviteter i JOK:s regi.
(ulf.svahn@gmail.com)

Större Hackspett

Trädkrypare

Domherre

Gråsparv

Grönfink

Pilfink

Steglits

Stenknäck

Nötskrika

Koltrast

Bergfink

Gulsparv

Bofink

Rödhake

Vinterfåglar vid matningen

Järvafältets Ornitologiska Klubb JOK

Foto: Jan Larsson ©

Plöcka ur affi-
schen försiktigt
och sätt upp den
vid fönstret där
du matar dina
vinterfåglar!

Tofsmes

Entita

Blåmes

Talgoxe

Talltita

Sjärtmes

Svartmes

Björkrast "Snöskata"

Sidensvans

Nötväcka

Gräsiska

Järnsparv

Grönsiska

Exempel på aktiviteter för barn och barnbarn

Ingrid Stenman

Ingrid Stenman föreslår här ett antal aktiviteter som man kan göra tillsammans med barn. Redaktionen har också några förslag på aktiviteter som kan fånga barns intresse för naturen, dock ej alltid endast fåglar.

- Barnen har med textilt pennor fått rita sina fågelfavoriter på en vit t-shirt. Dom har då använt sig av fågelböcker och noggrant studerat hur de ser ut, därefter har dom först "för ritat" på ett papper så dom vet hur dom vill ha det och därefter fört över det på en t-shirt. Kanonfina tröjor som dom stolt gick till skolan dan efter.
- Barnen har med textilt pennor fått rita sina fågelfavoriter på en vit t-shirt. Dom har då använt sig av fågelböcker och noggrant studerat hur de ser ut, därefter har dom först "för ritat" på ett papper så dom vet hur dom vill ha det och därefter fört över det på en t-shirt. Kanonfina tröjor som dom stolt gick till skolan dan efter.
- Insektshotell - bygge av insekts holkar gynnar inte bara våra vildbin, utan befrämjar pollineringen av våra blommor och träd, många av dem bärande bär och frukt till fåglars tycke.
- Fågelbok med sång hos mig ligger alltid fågelböckerna framme och den med sång har alltid fascinerat.
- Att mata fåglarna utanför har också varit en rolig syssla dom lär sig vad fåglarna äter och vad fröna heter. Många olika fåglar kommer till matningen och ofta har vi både kikare och tuben för att noga studera dem inifrån. Använd affischen här i tidningen som hjälp!
- Ett annat spel som vi har använt mycket som en motvikt på alla spel barnen har i telefonen är appen BirdD-Nord University den kan man ladda ner gratis. I den finns olika övningstest både utseende, läten och det går att ställa in svårhetsgrad inför poängräkningen. Barnen tycker den är jättekul.
- Att leta efter spår efter allehanda djur i naturen är alltid populärt. Det går att genomföra vintertid, då man kan spåra i snön, eller sommartid, då man kan titta på fjädrar, kattor, kvistar, bajs, spybollar, bon, insektsspår i barken på döda träd, gallbildning, kvarlämnade rester i holkar, bohål, m.m.
- Holksnickeri går alltid hem hos barn. Som Erik Arbinger kan intyga, kan det till och med bli ett intresse för livet. Holksbygge begränsas inte heller det till endast fåglar. Man kan också bygga holkar åt fladdermöss, humlor, igelkottar, m.m. Det följs naturligtvis upp av uppsättning av holkarna och studier i vad som flyttar in.
- Studier av svampar, lavar och mossor är ett oändligt spännande ämne där man kan anpassa studierna till sin egen förmåga.
- Insektstudier med hjälp av luppburkar, där man fånga ett kryp och studerar den genom förstoringsglasat på locket.
- Myrstudier är kul tycker barnen. Man kan studera hur en myrstack är byggd, vad för skillnad det är mellan olika myror, vart myrstigarna går, vad som händer längs en myrstig, etc.

Man kan alltså inte hävda att det råder brist på aktiviteter om man vill få barn att bli intresserade av naturen. Det handlar helt enkelt om att försöka vara en spännande naturguide. Självklart kan man tävlas i att kryssa så många arter som möjligt, precis som de flesta vuxna, men det finns som sagt mycket mer att intressera sig för. JOK-Bladet kommer att återkomma till ämnet i kommande nummer av tidningen. ☒

Fågeltornskampen den 4 maj 2019!

Fågeltornskampen går i korthet ut på att under lördagen 4 maj bemanna svenska fågeltorn med lag som ska räkna alla fågelarter som hörs och ses. Evenemanget utformas som en tävling mellan de svenska fågeltornen och en landskamp med Finland och Danmark Välkomna till *Olles Torn* vid Säbysjön 4 maj alltså, mellan 05:00 och 13:00. Du kan anmäla dig till laget, eller bara komma och hjälpa till att hitta fåglarna. Parkera vid 30-meterskärret eller promenera från busshållplats vid IKEA.

☒☒☒

Fågelskådningens dag den 5 maj!

Välkommen till Fågelskådningens dag den 5 maj 2019! JOK kommer att finnas ute och möta alla intresserade unga som gamla. Vi kommer att stå vid 30-meterskärret söder om Säbysjön, uppe på Olles fågeltorn där intill, samt på ett par strategiska platser till och ge dig möjlighet att prova på. Kolla efter vår vepa, och välkommen att delta - själv eller med familj eller vänner!

☒☒☒

Bli medlem!

Eller värva någon ny i din bekantskapskrets! Det kostar bara 100:- per år att bli medlem i Järvafältets Ornitologiska Klubb (JOK). Sätt bara in en hundring via pg 580 132-9, eller swisha till 070-5402030 (Björn Wester kassör). Lätt som en plätt!

Välkommen!

☒☒☒

Påminnelse!

Som vanligt är det ett antal medlemmar som släpar efter med betalningen av medlemsavgiften. Kolla att du betalat, annars riskerar du att bli utan JOK-Bladet nästa gång den kommer ut kring midsommar!

Gåtan Sven Lööv...

...kan ha fått en lösning! Robban frågade sig i förra numrets profil: "Vem var Sven Lööv?" Jo, se, svaret kom omgående! I FiSt:s nu tioåriga jubileumsnummer (nr.3/2009) skriver Jens Wahlstedt, känd som svenska WWF:s generalsekreterare åren 1983-1995, om sin vän Sven Lööv. "Han var en av de stora profilerna i StOF. Till vardags sopade han järnvägsstationen i Sundbyberg... Ofta satt han i Kungliga biblioteket och studerade adelskalendern..." kanske med avsikt att tillförsäkra sig åtkomst till fågelvikarna vid de stora herrgårdarna. Alla sätt är bra utom de dåliga! ☒

...och apropå StOF

Så blir det nytt jubileum i år igen! Stockholms Ornitologiska Förening (StOF) bildades två år innan JOK, och fyller således 60 år i år. Det ska naturligtvis firas med både jubileumsnummer och jubileumsfest fram på höstkanten. JOK passar härmed på att framföra ett JÄTTEGRATTIS på födelsedagen! ☒

Omvänd naturvårdsgallring ett fullt trick...

Svenskt skogsbruk har börjat tillämpa de fulaste knepen för att slippa krångel med naturvärden (eller för all del skogsstyrelsen och skogsvårdslagen). Man skickar in entreprenörer som gör en s.k. naturvårdsgallring, dvs man gallrar bort allt som är biologiskt värdefullt och eventuellt skulle kunna användas för att hindra avverkningen av skogen. Efter en sådan gallring finns inga värdefulla träd, lågor, mossor, svampar, lavar, blommor eller bonat ta hänsyn till, och man kan skrida till verket och hugga ner skogen. (Källa: Sveriges Natur 2/2019 och Naturskyddsföreningen.se) ☒

Statens anslag

till biotopskydd har minskats med 66% sedan den senaste budgeten forcerades fram av M, KD och SD. Det finns inte längre några pengar att skydda skog för, meddelar Skogsstyrelsen. Av de 300 miljoner man har haft att använda varje år fram till nu, har 200 miljoner plockats bort. Ett totalstopp för nya naturreservat är nu ett faktum. Samtidigt går Naturskyddsföreningen ut i en skogskampanj, "Vår Skog", tillsammans med 22 andra organisationer, bl.a. BirdLife Sverige, som Sveriges Ornitologiska Förening numera kallar sig, vilket betyder att vi i JOK också är representerade. (Källor: Natursidan.se och Naturskyddsföreningen.se) ☒

Historien tar aldrig slut

men i detta nummer av JOK-Bladet fick den inte plats. I nästa nummer återkommer vi med en större artikel om runorna på Järvafältet. ☒

Y N P F R <

Nyårsplocket 2019

Det klassiska nyårsplocket genomfördes traditionsenligt i trakten av Nyköping. Denna gång var det på söndagen den 6 januari och det var nästan fullt. Några sena återbud gjorde att vi var 10 stycken. Vi som var med var Ulf Svahn exkursionsledare, Emeritus Stig Holmstedt med fru Britt Maria, Anders Joachimsson, Kjell Sahlberg, Hans Karlsson, Ola Andersson, Kerstin Nordenadler, Lars Berglund och Fredrik Nordenskiöld.

Tidigare år har givit erfarenheten att det gäller att utnyttja alla ljusstimmor som går att få vilket gjorde att exkursionen startade vid Nyköpings reningsverk redan i gryning. Bäverhyddan fanns kvar men såväl skäggmes som vattenrall lyste med sin frånvaro. Däremot dök en entita upp vilket inte tillhör vanligheterna

En flygande vattenrall fick vi på andra sidan vassen från tornet vid Ängstugeområdet. Vid fågelmatningen kom en av dagens höjdpunkter då en varfågel visade upp sig i all sin elegans.

Vid Strandstuviken och närliggande Örstignäs med såväl strand som skogsmatning var det dags för lite sjöfågel. De stora flockarna är som vanligt väldigt rörliga när isen inte har lagt sig men vi kunde addera två målarter som salskrake och bergand. Skogsmatningen gav mesarna och även en trädkryp.

Då ljuset är bristvara gäller det att lägga upp rutten med tidseffektivitet och en tur till Brannäs våtmark såg på papperet ut som ett bra besök men visade sig bara öka artlistan med enkelbeckasin.

Vidare till Oxelösund med kort stopp i hamnen där en brunand låg och vidare ut till Femörehuvud. Den underbara utsikten kontrasterar mot kylan om det blåser pålandsvind. Havsörn är närmast obligatoriskt här och vi fick två individer samt lite alfågel som det som stod ut.

Då vi inte fått se de stora flockarna vigg och bergand gjorde vi en avstickare till Marsängen med tillhörande vik och där fanns ett antal hundra vigg, lite bergand och en hel del salskrake.

Ett försök till Berguv i skymningen och ett lika fruktlöst försök att addera några enkla arter inne i ett mörkt Nyköping gjorde att vi stannade på 49 arter för dagen. En bit bort från målet på 60 som aldrig uppnåtts men skam den som ger sig. Det blir nya tag 2020. ☒ /ULF SVAHN

Uggleexkursionen...

Tja, hur skriver man en rapport om en exkursion som har som mål att lyssna efter ugglor och inte en enda uggle hörs? Man får börja i det positiva. Vi hade höröbs på skrikande lodjur i friartagen och hittade dessutom spår. En häftig upplevelse för oss som inte har upplevt det förut. Kul att våra rovdjur fortfarande finner sina fristäder här och var.

Ugglefronten då? Ja det har varit och är fortsatt lite lågsåsong. Sporadiskt höröbs såväl slag- som pärluggla, och som en kuriosia var jag inne precis innan jag skrev denna rapport och konstaterade att precis på ett av de ställen vi stannade på och lyssnade hade man kvällen innan både pärl- och slaguggla. Så är det. Ugglor är genuint svårt och man vet inte varför vissa kvällar går och andra inte. Den kväll vi var ute var enligt papperet en bra kväll. Vindstilla och uppehållsvärd och faktiskt molnfritt. Även om det alltid finns ytterligheter är det ändå något som de flesta är överens om är bra förutsättningar. Statistiskt är v 11 och v 12 de två bästa veckorna för pärluggla och vi var ute v 11.

Det enda man kan göra är att inte tappa sugen utan återkomma.

Totalt sett var vi 12 anmälda som är ett max med tanke på bilarna, och vi hade ett antal på väntelistan. Ugglelyssning blir populärare och till ett kommande år får vi nog lägga in fler exkursioner. Till dess får ni ge er ut och lyssna själva. ☒ /ULF SVAHN

Söndagsvandringarna

Den 27/1 startade de trevliga vandringarna med Bengt Sundberg. 13 grader kallt var det vid naturcaféet när 14 varmkälda skådare var på plats för att under förmiddagen plocka till sig lika många arter. Naturligtvis stod den i veckan tidigare sedda sparvugglan högst upp på listan och Bengt visade oss vad vi skulle titta efter, och hur liten den var... Vi fann den på hemväg strax efter korset vid Djupan 50 meter upp på gångvägen tillbaka mot Väsby sjöäng. Men inte på toppen av en gran där vi letat, utan inne i lövskogen där den käckt flög omkring och kom närmare och närmare, väldigt orädd. Nytt kryss för många av oss!! Förutom det vackra vinterlandskapet vi hade runt omkring oss fick vi också se vinterregnbågen "halo". Andra fåglar att nämna: nötskrika, nötväcka, korpparet, gulsparvar, svartmes, osv... En jättetrevlig vandring med gemen-

Fiskgjusen

på väg att bli utkonkurrerad av havsörnen - eller?

Håkan Gilledal, bosatt i Eskilstuna, har sedan början av 1970-talet närstuderat fiskgjusen i västra Mälardalen. Det rör sig om en lång studie, nästan femtio år lång, och han kan därför dra ganska säkra slutsatser - som han presenterar här för första gången. Redaktionen bedömer att förhållandena är likartade här i öster, och därför också här gällande.

Inventeringar i västra Mälaren inledes 1971, fiskgjusen var då riksinventeringsart. Har omfattat tre delområden: Ridö- Sundbyholmsarkipelagen, Lilla Blacken-området och Östra Galten och då totalt 3 landmil i ost- västlig riktning och c:a 8 km i nord-sydlig.

Ett syfte de första åren, förutom inventering, var att utröna i vilken grad fiskgjusarna i västra Mälaren belastats av den biocidanvändning, och främst då DDT, som bl.a. drabbat havsörn med äggskalsförtunning som följd. Leif Carlsson och Tony Haglund från Ornitologiska Klubben i Eskilstuna (OKE) utförde därför klättringar och bobalebesök. Tidigt under häckningscykeln samlades äggskalsrester och eventuella rötägg in och senare besöktes bon med lyckad häckning där en liten bit från en av ungarnas stjärtpennor klipptes av. Material som sedan skickades till Naturhistoriska Riksmuseet för möjlighet till analyser. I samband med dessa besök gjordes även ringmärkning.

Effekter av miljögifter, i sådan grad att dessa skulle ha påverkat populationsutvecklingen påtagligt negativt kunde, utifrån häckningsresultaten, inte konstateras.

År 1977 provade jag, tillsammans med Karin Stafström Gilledal, numera min fru, att inventera med hjälp av tubkikare. En metod som skulle komma att ersätta

eller vissa år komplettera de klättringar och ringmärkning som fram till dess gjorts av medlemmar i OKE.

Från och med år 1983 har all inventering utförts med hand- och tubkikare.

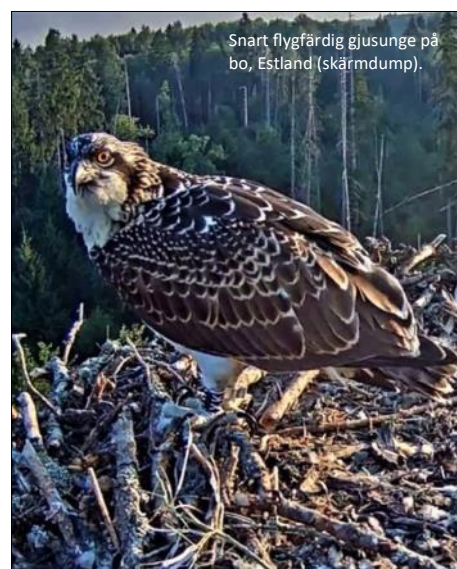
Metoden att använda tubkikare har haft den fördelen att ungar i samtliga bon med häckning kunnat räknas. Vid klättring finns ju bon som inte kan nås av bl. a. säkerhetsskäl. Ett problem kan dock vara att säkert konstatera om häckning misslyckats tidigt på säsongen alternativt att ingen häckning påbörjades. Något som f. ö. lär vara svårt att avgöra även vid klättring om denna inte görs snart efter det att en häckning avbrutits. Ett sätt att försöka eliminera detta är förstås att vara på plats tidigt på säsongen och då helst i början eller kring mitten av maj.

Inom projektet har även bonas status kontinuerligt noterats, varvid förekomsten av till synes intakta tomma bon kan ge en bild av möjliga påbörjade och tidigt misslyckade häckningar.

Det har genom åren blivit 201 boträd med minst en konstaterad häckning och totalt 1086 häckningar. Därtill 54 bon där ingen säker häckning noterats. Under de senaste åren har även nära nog alla gamla och nya boträd uppsökts för att fastställa koordinater med hjälp av GPS.

Ambitionsnivån har varierat lite genom åren. Under totalt 14 år (1977, 1979-1986 samt 2005 - 2009) har helt kompletta inventeringar gjorts d.v.s. samtliga ungar i alla kända bon med häckning har räknats. Därmed har då, så långt möjligt, exakta häckningsutfall (reprodukt-reproduktionstal) kunnat tas fram. (Ett litet mörkertal måste man förstås alltid räkna med).

Från år 2010 har inriktningen främst varit att konstatera antalet påbörjade häckningar liksom om dessa lyckats eller misslyckats. I bon med lyckad häckning har dock antalet ungar, eller minst antal ungar, fastställts i sådan omfattning att ett reproduktionstal inom ett max.- min.-intervall kunnat uppskattats för respektive delområde och år.

Snart flygfärdig gjusunge på bo, Estland (skärmdump).

Trängsel i gjusboet. Här dokumenterat med en fast kamera kopplad till nätet, där allmänheten har möjlighet att följa häckningen från sin dator eller mobiltelefon dygnet runt. I det här fallet ett bo i Estland under sommaren 2018. Fotot är helt enkelt en skärmdump från den pågående utsändningen, som även tillhandahåller ett perfekt ljud från boet och dess omgivning. Påpasslig skärmdumpare: Lis Björn.

Parallellt med fiskgjuseinventeringarna har, sedan 2006, etableringen av havsörn i områdena följts upp på ett sannolikt nära nog komplett sätt. Detta genom Länsstyrelsen i Västmanlands län med Per Hedenbo som samordnare och behjälplig med transporterna. Ringmärkningarna har sedan utförts av Bjarne Modigh på uppdrag från Naturhistoriska Riksmuseet.

Även Björn Helander utförde åren 2001-2005 ringmärkningarna och då i det första

kända havsörnsboet i Ridö- Sundbyholmsarkipelagen.

Fiskgjuseprojektet får anses vara avslutat i och med 2018 års inventeringar och nu återstår möjliga utvärderingar som t.ex.:

Hur ser det perfekta fiskgjuseboet ut (boträd - omgivande träd - läge - närhet till friluftaktiviteter, etcétera) med anledning av sannolikt framtida behov av komplettering med konstgjorda boplatser ?

Populationsförändringar:

Åren 1977- 1986 (10 år) var, för alla tre delområdena, det genomsnittliga antalet häckande par 36,4.

Runt 20 år senare, 2005 - 2009 (5 år) var det genomsnittligt 29,0 häckningar, alltså en minskning med 20%.

Ytterligare 5 år senare har under åren 2014 – 2018 har i genomsnitt runt 20 häckningar påbörjats inom de tre delområdena. Alltså en minskning med ca

Nils Eng

45% jämfört med åren 1977 - 1986 och c:a 30% jämfört med åren 2005 – 2009.

Jag har i en redovisning under rubriken ”Häckningsutfall före och efter havsörn”, sist i rapporten, utgått från att havsörn etablerade sig i Ridö-Sundbyholmsarkipelagen år 2000. Ett lite osäkert årtal, men något år fel skulle inte påverka redovisningen annat än högst marginellt. I Östra Galten upptäcktes dock första paret 2005 och i Lilla Blacken-området 2006.

Att havsörnen påverkat minskningen av häckande fiskgjusar i västra Mälaren är helt uppenbart. I vilken grad dock?

De gjorda inventeringarna ger en komplex bild. Några exempel på det:

Av 9 häckningar i Lilla Blacken-området 2006 misslyckades 8. Ett havsörnspar hade då uppehållit sig i området varför jag dristade mej att i SR:s Naturmorgon misstänka att dessa utsatt fiskgjuseungarna för predation. Lite förhastat då orsaken, sannolikt var att paret var ute efter ett lämpligt eget bo och då stört ut gjusarna. Året därpå, 2007, häckade också havsörnspar i ett av fiskgjusebona och fick där fram 2 ungar. Häckningsutfallet för, även detta år, 9 fiskgjusehäckningar i området blev

nu mycket bra med 1,89 ungar per påbörjad häckning.

År 2013 fanns i Östra Galten en havsörnsäckning 590 meter från det närmaste fiskgjuseboet. I båda bona blev 3 ungar flygga. Samma år i Ridö-Sundbyholmsarkipelagen låg, på motsvarande sätt, det närmaste fiskgjuseboet 640 meter från ett havsörnsbo. Havsörnarna fick fram 2 ungar och gjusarna 3.

Havsörnar, upptagna av egna bobestyr och revirhävdande gentemot ej häckade örnar behöver uppenbarligen inte utgöra några större problem för ett fiskgjusepar i grannskapet.

Adulta ej häckande havsörnar, som i fallet i Lilla Blacken-området år 2006, kan som framgått, utgöra ett stort problem, något som även torde kunna gälla för ej köns mogna fåglar.

Något som utredningen kan påvisa är att

Nils Eng

reproduktionstalen i Ridö-Sundbyholmsarkipelagen och Lilla Blacken-området, för det antal häckningar som fortfarande påbörjats, visar sig vara nära nog exakt desamma före och efter havsörnens etableringar i respektive delområde.

I Östra Galten har t.o.m. häckningsutfallen förbättrats rätt påtagligt efter tiden för havsörnsetableringen. Se vidare under "Häckningsutfall före och efter havsörn".

Den beskrivna situationen, med minskande antalet häckningar i västra Mälaren, är dock inte unik jämfört med resten av landet.

I sjön Båven, mitt i Sörmland, häckade enligt den tidigare tillsyningsmannen Uno Andersson, år 2017 endast 12 par. Vid inventeringar 1977 och 1978 av Kent Carlsson, Leif Carlsson och Tony Haglund hittades båda åren 28 påbörjade häckningar. Populationen har alltså mer än halverats. (-57 %).

I Fåglar i Kvismaren 2018:3 rapporterar Jan Sondell om mycket stora populationsnedgångar i Himmermossen, Sotttern och St Mellösa i Närke. 14 bon med 21 ungar i Sotttern 1998 och 2018 nu 2 bon med 2 ungar !!. Han ser den alltså tattare havsörnsstammen som orsaken.

I Färnebofjärden har Inga-Britt Persson ansvarat för inventeringar sedan år 2002. De första fem åren påbörjades i snitt 15,2 häckningar mot i snitt 8,6 de senaste fem. En minskning med 43 %.

Hon har även uppgifter från Mikael Hakes inventeringar år 1998 då 23 häckningar påbörjades.

I Kilsviken strax norr om Gullspång på Vänerns östra sida gjordes av Thomas Landgren, innan hans bortgång, inventeringar under många år. Åren 1990 - 1994 påbörjades t.ex. i genomsnitt 19,0 häckningar mot 8,6 åren 2011 - 2015. En minskning med 55 %.

Ett undantag finns dock i södra Väner och då skärgårdsområdena kring Läckö slott. Närmare bestämt Rackeby och Källandsös skärgårdar. Årliga inventeringar har här gjorts av Anders Widestrand under 33 år. Här hittades 19 häckningar 2017 vilket var bland de, till antalet, flest påbörjade genom åren. Ungar per påbörjad häckning blev därtill så många som 2,05 !. Antalet häck-

Den för alla JOK:are välkända fiskgjuseboet på Kärleksholmen i Säbysjön. En vuxen fågel sitter och spanar, medan de nästan flygga ungarna flygtränar på bobalen. Foto Nils Eng

ningar har varierat från 12 till 21 och då tämligen spritt genom åren med en bästa femårsperiod 1990 - 1994 och då med ett genomsnitt på 19,2 häckningar att jämföra med 16,6 de senaste fem åren. Ger en minskning med endast 14 %. Jämför med inventeringarna i Kilsviken ovan !.

Osäkerhet har rått om vilket reproduktionstal som är erforderligt för upprätthållandet av en stabil population och så torde väl fortfarande vara fallet?

De reproduktionstal som redovisas under "Häckningsutfall före och efter havsörn" ligger dock högre än de siffror som, åtminstone tidigare, uppgivits. Trots uppenbarligen goda reproduktionstal genom åren har populationen periodvis minskat från åren 1977 - 1986 med en högsta notering på 43 häckningar år 1980. De senaste åren har ju i snitt bara runt 20 häckningar påbörjats men med reproduktionstal som bedöms vara i nivå med tidigare år. Ändå ökar inte antalet påbörjade häckningar? Var finns eller fanns nu de fåglar som saknas??

Kan andra orsaker än havsörn ha medverkat till minskningen av antalet häckande fiskgjusar i västra Mälaren?

- ◆ Om än subjektivt upplevs sjön idag generellt fattig, inte minst på andfågel, vid en jämförelse med 1970 och 1980 - talen? Orsak om nu iakttagelsen kan anses vara relevant ?
- ◆ Några rapporter om att fiskgjusar sökt sig bort från sjön och häckar

längre in på fastlandet har åtminstone inte nått mej och det är heller inte sannolikt att så skulle vara fallet.

- ◆ Ett ökat antal, ej längre häckande, fåglar som skulle uppehålla sig i de inventerade områdena upplevs spontant inte finnas.
- ◆ Händer något, utöver tidigare rapporter, under flyttningen eller under vistelsen i Västafrika?
- ◆ Utfodringen med s. k skräpfisk från bl. a. yrkesfiskare ökar givetvis överlevnaden av havsörn samtidigt som den även gör fiskgjusen mer orädd för människor. Något som förstås kan vara ödesdigert både under flyttningen och vistelsen i Västafrika utifrån risken att här bli påskjutna.

Slutligen kan finnas anledning att påtala att fiskgjusen ju generellt sett, och till en viss grad, är anpassningsbar och att de gjusar som uppehåller sig i västra Mälaren under sin häckningstid har sina erfarenheter utifrån den verklighet som här råder. ☒

HÅKAN GILLEDAL

Foton: Arne Berneklint, (Lis Björn) och Nils Eng. Karta: Jojje Lintrup

Häckningsutfall före och efter havsörn:

Framtagandet av häckningsutfallen (reproduktionstalen) baseras på två beräkningsmetoder:

1. Bara häckningar med känt utfall tas med. Nackdelen, förutom att inte alla häckningar kommer med, är att antalet misslyckade häckningar ofta blir överrepresenterade och reproduktionstalet då blir för lågt.
2. Förutom häckningar med känt utfall tas bon med minst 1 resp. minst 2 ungar med. Okänt antal ungar uppskattas (interpoleras) här som det genomsnittliga antalet i bon med känt antal. Blir givetvis inte ett exakt resultat, men alla häckningar, där känt om lyckad eller misslyckad, kommer med.

- Ett genomsnitt av de två värdena borde kunna ses som det närmast exakta man kan komma.
- Häckningar, där ej känt om lyckad eller misslyckad, kan förstås inte räknas in i sammanställningen nedan.

Reproduktionstal samt antal häckningar som underlag för dessa före och efter havsörnens etablering i respektive område.

Det interpolerade reproduktionsvärdet anges inom parentes och det genomsnittliga i fet stil.

Likaså anges antal häckningar som underlag till det interpolerade värdet inom parentes.

	<i>Före havsörn</i>	<i>Efter havsörn</i>	<i>Alla år</i>
Ridö- Sundbyholms-arkipelagen	1,46 (1,59) 1,53 293 resp. (369)	1,43 (1,64) 1,54 11 resp. (184)	1,46 (1,61) 1,54 404 resp. (553)
Lilla Blackenområdet	1,35 (1,51) 1,43 98 resp. (141)	1,29 (1,54) 1,42 55 resp. (83)	1,33 (1,53) 1,43 153 resp. (224)
Östra Galten	1,39 (1,52) 1,46 134 resp. (176)	1,67 (1,75) 1,71 54 resp. (67)	1,47 (1,59) 1,53 188 resp. (243)
Alla tre delområdena	1,42 (1,56) 1,49 525 resp. (686)	1,46 (1,64) 1,55 220 resp. (334)	1,43 (1,59) 1,51 745 resp. (1020)

Mer om projektet finns att läsa i rapporten "Fiskgjusen. Inventeringar i västra Mälaren 1971-2009" utgiven av Länsstyrelsen i Södermanlands län år 2011. Finns enklast tillgänglig på nätet genom rubriken ovan.

Rapporter

Forts. från s.13

sam fika i naturcaféet efteråt att värma upp oss med.

Söndagen den 24 februari blev vi 36 stycken som slöt upp och lyckades få ihop 26 arter. Det började storstilat redan från trappan till naturskolan kunde vi skåda fasan, duvhök och korp. Korparna flög med pinnar och försökte förvilla oss för att vi inte skulle se var deras bo var. Nere vid sjöängen kom sångsvanarna som hade setts där tidigare på morgonen överflygande och en stor flock björkrast ca 60 st. med ett par starar i flocken vilade i ett träd. Vi gick tillbaka upp till matningen Väsby båtmanstorp; tofsmes och svartmes var väl trevligast där. På väg upp på Fornborgsberget träffade vi på ringduva och kungsfågel.

Söndag 31 mars bjöd på 38 arter och ett stort gäng fågelskådare. Morgon startade med snöblandat regn men sen klarnade det upp och vi fick en fin vårdag med flera vårfåglar. Vi gick först ner till sjöängen där vi bland annat fick se smådoppingen, tranor, tofsvipor och sångsvanar, ovanför oss flög två duvhökar och en ormvärk. Vandringen fortsatte ner till Barsell och i skogen hittade vi gärdsmyg, mindre korsnäbb, svartmes och kungsfågel. ☒ /INGRID STENMAN & SARA LUNDKVIST

Grannar

Tidiga kattugglor

Ovanligt tidigt utflugna kattuggleungar kunde noteras runt om i landet i år. En kull återfanns i Täby, utanför Stockholm, men den roligaste kullen höll till alldeles i grannskapet, nära Järva, nämligen i Tivoliparken som ligger i Bergshamra. Parken är en del av Gustav III:s storartade engelska park, bestående av Hagaparken, Frescati och Albano, vars namn han hade uppfångat vid sin Italienresa 1783-84. Tivoliparkens kvintett små ruggugglor, som lämnade bohålet redan i slutet på mars (vilket innebär att honan lade sig på äggen redan i januari), gillar att tränas på samma kvist - här fångade av vår egen Anna Lyubútova. Redaktionen har dock snappat upp ett och annat klagomål över att naturfotograferna nu har blivit så många i

Tivoliparken att man är rädd för att det ska innebära störningar. Ugglorna är emellertid ganska tåliga, däremot kan andra djur och fåglar störas. Så, kom ihåg, ta det varligt därute i naturen! ☒

Bromma kyrksjö

Är en lite pärla inte långt ifrån Järvafältet. Många av oss som är bosatta i trakten spatserar gärna runt den lilla sjön med sina trolska alträsk. Själva sjön bjuder på en hel del spännande fåglar, svärfångade på annat håll, men anmärkningsvärt orädda just här. Till dessa hör doppingarna, där man

vanligtvis möter fem, kanske tio par svarthakedoppingar, ett (växande) antal skäggdoppingar, samt två-tre par smådoppingar varje år.

Kring sjön häckar näktergalen tätt, och svarthättan är en av karaktärsarterna. Den ljudligaste lilla sångaren är dock gärdsmygen med ett ökande antal par.

Till de permanenta doldisarna hör mindre hackspett, stjärtmes, skogsduva, mindre flugsnappare, samt härm- och kärrensångare. Brun kärnhök, sparvhök, duvhök, kattuggla, häger och ibland någon ormvärk kan ses på jakt någon gång. Annars är det sothönsen, brunänderna, fisktärnorna, knölsvanarna och viggarna som håller hov här. Nu under senvintern stängdes spången över alträsket av en tid för reparationer - eller snarare upprustning. Nu är en del av spången breddad och höjd, och en ny rastplats är placerad på det bästa stället för gärdsmygssång.

På sommaren blir den lilla tjärnen ett tillhåll för badsugna barn, som lever rövaren och skrämmer bort allt bevingat. Men tack vare ett nordiskt klimat under normala år, får flygfäna tillräckligt med ro för att ändå kunna reproducera sig här.

Gigi Sahlstrand brukar vandra här med sugna skådare i släptåg, men man kan gott ströva runt själv, och få en egen upplevelse av vår egen lilla regnskogs härliga mystik. ☒

Posttidning B

JOK-Bladet

Båtsman Nähls Gränd 4

163 47 Spånga

Svarthakedoppingar

Svarthakedoppingen är vår logotypfågel vilket du kan se här ovan. Den häckar "sparsamt" i alltifrån små vatten som inte torkar ut, till mindre sjöar med mycket växtlighet. Den finns i flera av sjöarna och småvattnen på Järvafältet. Ibland hittar man den på helt osannolika platser, som mitt ute i storskogen i norra Dalarna ute på en myrtjärn, och då med många par. På vintern drar den ut till kustvattnen. Den livnär sig vanligen på blötdjur, insekter och småfisk, och häckar helst inte där stora fula fiskar bor. ☒

Foto: Anna Lyubútova

